

Soạn văn lớp 10:

Bài Các hình thức kết cấu của văn bản thuyết minh

I. KIẾN THỨC CƠ BẢN

1. Văn bản thuyết minh nhằm giới thiệu, trình bày chính xác, khách quan về cấu tạo, tính chất, quan hệ, giá trị,... của một sự vật, hiện tượng, một vấn đề nào đó. Có nhiều loại văn bản thuyết minh.

2. Văn bản thuyết minh có thể có nhiều loại hình thức kết cấu khác nhau:

- Kết cấu theo trình tự thời gian: trình bày sự vật theo quá trình hình thành, vận động và phát triển.
- Kết cấu theo trình tự không gian: trình bày sự vật theo tổ chức vốn có của nó (bên trên - bên dưới, bên trong - bên ngoài, hoặc theo trình tự quan sát,...).
- Kết cấu theo trình tự logic: trình bày sự vật theo các mối quan hệ khác nhau (nguyên nhân - kết quả, chung - riêng, liệt kê các mặt, các phương diện,...).
- Kết cấu theo trình tự hỗn hợp: trình bày sự vật với sự kết hợp nhiều trình tự khác nhau.

II. RÈN KĨ NĂNG

1. Hình thức kết cấu của văn bản Hội thổi cơm thi ở Đồng Vân:

a) Đối tượng và mục đích thuyết minh:

- Đối tượng: Hội thổi cơm thi ở Đồng Vân.
- Mục đích: nhằm giới thiệu cho người đọc về thời gian, địa điểm và diễn biến của hội thổi cơm thi và ý nghĩa văn hoá của nó trong đời sống tinh thần của người lao động vùng đồng bằng Bắc Bộ.

b) Các ý chính của văn bản:

- Thời gian, địa điểm diễn ra lễ hội.
- Diễn biến lễ hội:
 - + Thi nấu cơm: làm thủ tục bắt đầu cuộc thi, lấy lửa trên ngọn cây chuối, nấu cơm.
 - + Châm thi: các tiêu chuẩn châm thi, cách châm để đảm bảo chính xác, công bằng.
- Ý nghĩa văn hoá của lễ hội đối với đời sống tinh thần của người dân lao động.

2. Hình thức kết cấu của văn bản Bưởi Phúc Trạch:**a) Đối tượng và mục đích thuyết minh:**

- Đối tượng: bưởi Phúc Trạch - một loại trái cây nổi tiếng ở Hà Tĩnh.
- Mục đích: giúp người đọc hình dung, cảm nhận được đặc điểm (hình dáng, màu sắc, hương vị hấp dẫn, giá trị bổ dưỡng) của bưởi Phúc Trạch.

b) Các ý chính của văn bản:

- Về hình dáng bên ngoài của bưởi Phúc Trạch.
- Về hương vị đặc sắc của bưởi Phúc Trạch.
- Về sự hấp dẫn và bổ dưỡng của bưởi Phúc Trạch.
- Danh tiếng của bưởi Phúc Trạch.

3. Về cách sắp xếp ý của hai văn bản Hội thổi cơm thi ở Đồng Vân và Bưởi Phúc Trạch.

- Văn bản Hội thổi cơm thi ở Đồng Vân tổ chức kết cấu theo trình tự thời gian, xen lẫn lời kể và lời tả.
- Văn bản Bưởi Phúc Trạch tổ chức kết cấu theo trình tự quan hệ không gian (từ ngoài vào trong), trình tự quan hệ lôgic (các phương diện khác nhau của quả bưởi: hình dáng, màu sắc, hương vị, giá trị bổ dưỡng) và trình tự quan hệ nhân quả (giữa ý thứ nhất, thứ hai và ý thứ ba; giữa ý thứ ba và ý thứ tư).

4. Nếu cần thuyết minh bài Tỏ lòng (Thuật hoài) của Phạm Ngũ Lão, có thể tổ chức kết cấu như sau:

- Giới thiệu khái quát về tác giả Phạm Ngũ Lão và bài thơ Tỏ lòng.
- Thuyết minh về giá trị nội dung và nghệ thuật của bài thơ:
 - + Giá trị nội dung của bài thơ.
 - + Giá trị nghệ thuật của bài thơ.

Chú ý: Có thể thuyết minh giá trị nghệ thuật của bài thơ trước rồi mới thuyết minh giá trị nội dung hoặc đan xen.

- Khẳng định về giá trị của bài thơ.

5. Nếu phải thuyết minh một di tích, một thắng cảnh của đất nước, có thể giới thiệu dựa theo gợi ý sau:

- Giới thiệu chung về di tích hoặc thắng cảnh: tên gọi, giá trị nổi bật,...
- Thuyết minh cụ thể về đặc điểm, giá trị các mặt của di tích hoặc thắng cảnh : vị trí, quang cảnh, sự tích, đặc điểm và giá trị tiêu biểu,...

Có thể thuyết minh theo trình tự thời gian, không gian, quan hệ lôgic,... hoặc phối

hợp một cách linh hoạt, tự nhiên các trình tự kết cấu.

- Khẳng định, nhấn mạnh về đặc điểm cũng như giá trị của đối tượng đã thuyết minh.